

Vammaisten henkilöiden oikeuksien
komitea

Yleiskommentti nro 7 (2018) vammaisten henkilöiden, mukaan lukien vammaisten lasten, osallistumisesta heitä edustavien järjestöjen kautta yleissopimuksen toimeenpanoon ja valvontaan

Komitean hyväksymä 20. istunnossaan
(27. elokuuta - 21. syyskuuta 2018).

Vastuuvapauslauseke:

Tämä on epävirallinen käännös Ihmisoikeuskeskuksen toimeksiantosta. Alkuperäinen englanninkielinen julkaisu "General comment No. 7 (2018) - Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention" on luettavissa osoitteessa: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/7&Lang=en

Yhdistyneet kansakunnat (YK)

Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea

CRPD/C/GC/7

20. istunto

27. elokuuta - 21. syyskuuta 2018

Otsikko: Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea: Yleiskommentti nro 7 (2018) vammaisten henkilöiden, mukaan lukien vammaisten lasten, osallistumisesta heitä edustavien järjestöjen kautta yleissopimuksen toimeenpanoon ja valvontaan

ISBN: 978-952-7117-47-7

Taitto: Joonas Tupala

**Vammaisten henkilöiden oikeuksien
komitea**

**Yleiskommentti nro 7 (2018) vam-
maisten henkilöiden, mukaan lukien
vammaisten lasten, osallistumisesta
heitä edustavien järjestöjen kautta
yleissopimuksen toimeenpanoon ja
valvontaan**

Sisällysluettelo

I.	Johdanto.....	5
II.	4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan normatiivinen sisältö.....	.9
III.	Sopimuspuolten velvoitteet.....	25
IV.	Suhde yleissopimuksen muihin ehtoihin.....	36
V.	Toimeenpano kansallisella tasolla.....	48

I. Johdanto

1. Vammaiset henkilöt olivat täysimääräisesti mukana ja päättävässä asemassa vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen neuvotteluissa, kehittämisessä ja luonnostelussa. Vammaisten henkilöiden kanssa tehdyllä tiiviillä yhteistyöllä ja heidän aktiivisella osallistamisellaan vammaisjärjestöjen ja niiden kumppaneiden kautta oli positiivinen vaikutus yleissopimuksen laatuun ja sen merkityksellisyyteen kyseisten henkilöiden kannalta. Se myös osoitti vammaisten henkilöiden voiman, vaikutusvallan ja potentiaalin, minkä tuloksena syntyi urauurtava ihmisoikeussopimus ja vammaisuuden ihmisoikeusmalli. Vammaisten henkilöiden tehokas ja merkityksellinen osallistuminen heitä edustavien järjestöjen kautta on siis yleissopimuksen keskiössä.
2. Kaikkien aktiivinen ja tietoinen osallistuminen heidän elämäänsä ja oikeuksiinsa vaikuttaviin päätöksiin on julkisissa päätöksentekoprosesseissa sovellettavien, ihmisoikeuksiin perustuvien periaatteiden mukaista,¹ ja se takaa hyvän hallinnon ja yhteiskuntavastuun.²
3. Julkiseen elämään osallistumisen periaate on tunnustettu YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen 21 artiklassa ja vahvistettu YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 25 artiklassa. Osallistuminen periaatteena ja ihmisoikeutena tunnustetaan myös muissa ihmisoi-

1 YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, Ihmisoikeuksiin pohjautuvien köyhyyden vähentämiseen tähtäävien strategioiden periaatteet ja ohjeet, kohta 64.

2 A/HRC/31/62, kohta 13

keussopimuksissa, kuten kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 5 artiklan c kohdassa, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan YK:n yleissopimuksen 7 artiklassa sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklassa ja 23 artiklan 1 kohdassa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus tunnustaa osallistumisen sekä yleisenä velvoitteena että kaikkia koskevana läpileikkaavana kysymyksenä. Itse asiassa se vahvistaa sopimuspuolten velvoitetta neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja osallistaa heitä aktiivisesti (4 artikla 3 kohta) sekä vammaisten henkilöiden osallistumista valvontaprosessiin (33 artikla 3 kohta) osana laajempaa julkiseen elämään osallistumisen kokonaisuutta.³

4. Vammaisia henkilöitä ei usein oteta mukaan neuvotteluihin, kun tehdään päätöksiä, jotka liittyvät tai vaikuttavat heidän elämäänsä, vaan päätöksiä tehdään edelleen heidän puolestaan. Yhteistyö vammaisten henkilöiden kanssa on tunnustettu tärkeäksi muutaman viime vuosikymmenen aikana vammaisten oikeuksien liikkeen ansiosta, joka vaatii, että vammaisten henkilöiden ihmis-oikeudet ja asema tunnustetaan kyseisten oikeuksien määrittämisessä. Vammaisten oikeuksien liikkeen filosofiaa ja historiaa kuvastaa motto "ei mitään meistä ilman meitä". Liike nojaa merkityksellisen osallistumisen periaatteeseen.
5. Vammaiset henkilöt kohtaavat edelleen merkittäviä asenteellisia, fyysisiä, oikeudellisia, taloudellisia, sosiaalisia ja viestinnällisiä esteitä julkiseen elämään osallistumisessa. Ennen yleissopimuksen voimaantuloa kolmannen osapuolen edustajien, kuten vammaisten

3 Sama, kohta 14.

puolesta toimivien järjestöjen, näkemykset ohittivat vammaisten henkilöiden näkemykset.

6. Vammaisia henkilöitä osallistavat prosessit ja heidän osallistumisensa heitä edustavien järjestöjen kautta neuvotteluihin ja yleissopimuksen luonnosteluun osoittautuivat erinomaisesti esimerkiksi täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen periaatteesta, itsemääräämisoikeudesta ja vapaudesta tehdä omat päätöksensä. Sen tuloksena kansainvälisessä oikeudessa tunnustetaan nyt yksiselitteisesti vammaisten henkilöiden oikeus kaikkiin ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin.⁴
7. Tässä yleiskommentissa komitea pyrkii oikeuskäytäntönsä perusteella selventämään sopimuspuolten velvoitteita 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan nojalla sekä velvoitteiden toimeenpanoa. Komitea toteaa, että sopimuspuolet ovat viime vuosikymmenten aikana edistyneet 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan määräysten toimeenpanossa, kuten taloudellisen tai muun tuen myöntämisessä vammaisia henkilöitä edustaville järjestöille, mukaan lukien vammaisten henkilöiden osallistumisessa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaisesti määritettyihin riippumattomiin valvontakehyksiin sekä valvontaprosesseihin. Lisäksi osa sopimuspuolista on tehnyt yhteistyötä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kanssa valmistellessaan alustavia ja säännöllisiä raportteja komitealle 4 artiklan 3 kohdan ja 35 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

4 Sama, kohdat 16-17

8. 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan tavoitteiden ja hengen ja niiden toteutumisen välillä on merkittävä kuilu, jota komitea joutuu edelleen tarkkailemaan. Tämä johtuu muun muassa siitä, että vammaisten henkilöiden kuuleminen ja heidän osallistumisensa heitä edustavien järjestöjen kautta on puutteellista politiikkojen ja ohjelmien kehittämisessä ja toimeenpanossa.

9. Sopimuspuolten tulisi tunnustaa vammaisten henkilöiden positiivinen vaikutus päätöksentekoprosesseihin ja heidän osallistumisensa välttämättömyys sekä varmistaa vammaisten henkilöiden osallistuminen heitä edustavien järjestöjen kautta kyseisiin prosesseihin etenkin siksi, että heillä on todellista kokemusta ja tietoa toimeenpantavista oikeuksista. Sopimuspuolten tulisi myös ottaa huomioon yleissopimuksen yleisperiaatteet kaikissa sopimuksen toimeenpantoon ja valvontaan liittyvissä toimenpiteissä sekä kestävän kehityksen Agenda 2030 -ohjelman ja sen tavoitteiden edistämässä.

II. 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan normatiivinen sisältö

A. Vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen määritelmä

10. Vammaisten henkilöiden osallistaminen ja osallistuminen heitä edustavien järjestöjen tai vammaisjärjestöjen kautta sisältyy 4 artiklan 3 kohtaan ja 33 artiklan 3 kohtaan. Asianmukaisen toimeenpanon kannalta on tärkeää, että sopimuspuolet ja asiaankuuluvat sidosryhmät määrittävät vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen tarkoituksen ja tunnustavat vammaisuuden moninaisuuden.
11. Komitea katsoo, että vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen tulisi perustua ja sitoutua yleissopimuksessa tunnustettuihin periaatteisiin ja oikeuksiin ja noudattaa niitä täysimääräisesti. Järjestöjen on oltava vammaisten henkilöiden vetämiä, johtamia ja hallinnoimia. Selkeä enemmistö järjestöjen jäsenistä tulisi hankkia vammaisten henkilöiden keskuudesta.⁵ Vammaisia naisia ja lapsia ja HIV:tä/AIDSia sairastavia henkilöitä edustavat järjestöt ovat vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä yleissopimuksen nojalla. Vammaisia henkilöitä edustavilla järjestöillä on tiettyjä ominaispiirteitä, kuten seuraavat:
  - a. Järjestöjen perustamisen pääasiallisena tavoitteena on yhteisesti toteuttaa, ilmaista, edistää, tavoitella ja/tai puolustaa vammaisten henkilöiden oikeuksia, ja ne tulisi yleisesti tunnustaa

5 CRPD/C/11/2, liite II, kohta 3

- kyseisen kaltaiseksi järjestöiksi;
- b.** Järjestöjen edustajina on vammaisia henkilöitä ja järjestöt työllistävät ja antavat vastuuta vammaisille henkilöille tai nimenomaisesti nimittävät tehtäviin vammaisia henkilöitä;
  - c.** Järjestöt eivät yleensä liity mihinkään poliittiseen puolueeseen, ja ne ovat riippumattomia viranomaisista ja muista kansalaisjärjestöistä, joihin ne saattavat kuulua tai joiden jäseniä ne saattavat olla;
  - d.** Järjestöt voivat edustaa yhtä tai useampaa todelliseen tai koettuun vammaan perustuvaa joukkoa, tai niihin voivat liittyä jäseniksi kaikki vammaiset henkilöt;
  - e.** Järjestöt edustavat erilaisia vammaisryhmiä ja niiden erilaisia taustoja (esim. sukupuoli, rotu, ikä tai maahanmuuttaja- tai pakolaisstatus). Niihin voi kuulua ryhmiä, joilla on monitahoinen identiteetti (esim. vammaiset lapset, naiset tai alkuperäiskansan edustajat), ja jäseniä, joilla on useita vammoja;
  - f.** Järjestöt voivat olla paikallisia, kansallisia, alueellisia tai kansainvälisiä;
  - g.** Järjestöt voivat toimia erillisinä vammaisjärjestöinä, koalitiiona tai eri vammaisuusryhmiä edustavina järjestöinä tai kattojärjestöinä, ja ne pyrkivät tarjoamaan yhteisen ja koordinoitun äänen vammaisille henkilöille heidän vuorovaikutuksessaan esimerkiksi viranomaisten, kansainvälisten järjestöjen ja yksityisten tahojen kanssa.
- 12.** Komitean määrittämiä erityyppisiä vammaisjärjestöjä ovat muun muassa seuraavat:
- a.** Vammaisten henkilöiden kattojärjestöt, jotka ovat vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen koalitioita. Ihannetapauksessa

kullakin päätöksentekotasolla tulisi olla vain yksi tai kaksi kattojärjestöä. Jotta kattojärjestöt voivat toimia avoimesti ja demokraattisesti ja edustaa vammaisten henkilöiden täysimääräistä ja laajaa moninaisuutta, niiden tulisi hyväksyä jäseniksi kaikki vammaisjärjestöt. Vammaisten henkilöiden tulisi vastata kattojärjestöjen organisoinnista, toiminnan ohjaamisesta ja hallinnasta. Kattojärjestöt puhuvat ainoastaan jäsenjärjestöjensä puolesta ja vain sellaisista asioista, jotka ovat yhteisen edun mukaisia ja joista on päätetty yhteisesti. Ne eivät kuitenkaan voi edustaa yksittäisiä vammaisia henkilöitä, koska niillä ei usein ole tarpeeksi tietoa henkilöiden henkilökohtaisesta taustasta. Tällaisissa tapauksissa on parempi kääntyä tiettyjä yhteisöjä edustavien yksittäisten vammaisjärjestöjen puoleen. Vammaisilla henkilöillä tulisi kuitenkin olla mahdollisuus päättää itse, minkä järjestöjen he haluavat edustavan itseään. Sopimuspuolten kattojärjestöjen olemassaolo ei saa missään olosuhteissa estää yksittäisiä henkilöitä tai vammaisjärjestöjä osallistumasta neuvotteluihin tai muun tyyppiseen vammaisten henkilöiden etujen edistämiseen;

- b.** Eri vammaisuusryhmiä edustavat järjestöt koostuvat henkilöistä, jotka edustavat vammaisuuden moninaisuutta. Ne ovat useimmiten järjestäytyneet paikallisella ja/tai kansallisella tasolla, mutta ne voivat toimia myös alueellisella ja kansainvälisellä tasolla;
- c.** Omaan asiaansa ajavat järjestöt edustavat vammaisia henkilöitä erilaisissa, usein löyhästi ja/tai paikallisesti, muodostetuissa verkostoissa ja ohjelmissa. Ne puolustavat vammaisten henkilöiden ja etenkin kehitysvammaisten oikeuksia. Tällaisten järjestöjen perustamiseen on tärkeää osoittaa asianmukaista ja

toisinaan laajaa tukea, jotta järjestöjen jäsenet voivat ilmaista mielipiteitään ja osallistua politiikkaan ja päätöksenteko-, valvonta ja toimeenpanoprosesseihin. Tämä on erityisen tärkeää henkilöille, jotka eivät voi käyttää oikeustoimikelpoisuuttaan, jotka asuvat laitoksissa ja/tai joilta on evätty äänioikeus. Monissa maissa omaa asiaansa ajavia järjestöjä syrjitään kieltämällä niiden oikeudellinen asema, koska lait ja asetukset epäävät niiden jäsenten oikeustoimikelpoisuuden;

- d.** Järjestöt, joihin kuuluu vammaisten henkilöiden perheenjäseniä ja/tai sukulaisia, ovat keskeisessä roolissa helpottamassa, edistämässä ja turvaamassa henkilöiden, joilla on kehitysvamma tai dementia, sukulaisten ja/tai vammaisten lasten etuja ja tukemassa heidän itsemääräämisoikeuttaan ja aktiivista osallistumistaan silloin, kun nämä vammaisryhmät haluavat perheidensä tukevan heitä yhtenäisinä verkostoina tai järjestöinä. Tällöin kyseiset järjestöt tulisi ottaa mukaan neuvottelu-, päätöksenteko- ja valvontaprosesseihin. Vanhempien, sukulaisten ja huoltajien tehtävä kyseisissä järjestöissä on avustaa vammaisia henkilöitä, jotta he saavat äänensä kuuluviin ja voivat hallita omaa elämäänsä. Kyseisten järjestöjen on pyrittävä aktiivisesti edistämään ja käyttämään tuettuja päätöksentekoprosesseja taatakseen ja kunnioittaakseen vammaisten henkilöiden oikeutta tulla kuulluksi ja ilmaista omia näkemyksiään;
- e.** Vammaisten naisten ja tyttöjen järjestöt, jotka edustavat vammaisia naisia ja tyttöjä heterogeenisenä ryhmänä. Vammaisten naisten ja tyttöjen monimuotoisuuden tulisi kattaa kaikki vammaisuuden tyypit.⁶ On tärkeää varmistaa, että vammaiset naiset

⁶ Vammaisten naisten ja tyttöjen oikeuksia koskeva yleiskommentti nro 3 (2016), kohta 5.

ja tytöt otetaan mukaan neuvotteluihin, kun neuvotellaan sellaisista asioista, jotka vaikuttavat ainoastaan tai enimmäkseen vammaisiin naisiin ja tyttöihin tai jotka liittyvät yleisesti naisiin ja tyttöihin (esim. tasa-arvopolitiikka);

- f. Vammaisten lasten ja nuorten järjestöt ja hankkeet ovat olennaisen tärkeitä, jotta lapset voivat osallistua julkiseen elämään ja yhteiskuntaan ja jotta he voivat käyttää oikeuttaan tulla kuuluksi sekä oikeuttaan sananvapauteen ja yhdistymisvapauteen. Aikuisilla on ratkaiseva ja tukeva rooli sellaisen ympäristön edistämässä, jossa vammaiset lapset ja nuoret voivat toimia virallisesti tai epävirallisesti omissa järjestöissään ja hankkeissaan myös yhteistyössä aikuisten ja muiden lasten ja nuorten kanssa.

B. Vammaisjärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan järjestöjen erottaminen toisistaan

- 13. Vammaisjärjestöt tulisi erottaa vammaisten henkilöiden puolesta toimivista järjestöistä, jotka tarjoavat palveluja ja/tai puhuvat vammaisten henkilöiden puolesta, mikä saattaa käytännössä aiheuttaa eturistiriitoja, kun kyseiset järjestöt priorisoivat tarkoitustaan yksityisinä tahoina vammaisten henkilöiden oikeuksien ajamisen sijaan. Sopimuspuolten tulisi korostaa vammaisten henkilöiden heitä edustavien järjestöjen kautta ilmaisemien näkemysten merkitystä, tukea kyseisten järjestöjen valmiuksia ja valtuuksia ja varmistaa, että etusijalle asetetaan vammaisten henkilöiden näkemysten vahvistaminen päätöksentekoprosesseissa.⁷

7 A/HRC/31/62, kohta 38 sekä A/71/314, kohta 64.

- 14.** Vammaisjärjestöt ja kansalaisyhteiskunnan järjestöt tulisi erottaa toisistaan. Kansalaisyhteiskunnan järjestöihin kuuluu erilaisia järjestöjä, kuten tutkimusjärjestöjä/-laitoksia, palveluntuottajajärjestöjä ja muita yksityisiä sidosryhmiä. Vammaisjärjestöt ovat tietyn tyyppinen kansalaisyhteiskunnan järjestö. Ne voivat kuulua valtavirtaan edustavaan kansalaisyhteiskunnan kattojärjestöön ja/tai koalitioon, jotka eivät välttämättä puolusta erityisesti vammaisten henkilöiden oikeuksia, vaan voivat tukea heidän oikeuksiensa valtaviirtaamista ihmisoikeusohjelmassa. 33 artiklan 3 kohdan mukaisesti kaikilla kansalaisyhteiskunnan järjestöillä, vammaisjärjestöt mukaan lukien, on rooli yleissopimuksen valvonnassa. Sopimuspuolten on asetettava vammaisjärjestöjen näkemykset etusijalle käsitellessään vammaisiin henkilöihin liittyviä asioita ja luotava puitteet pyytää kansalaisyhteiskunnan järjestöjä ja muita sidosryhmiä kuulemaan vammaisjärjestöjä ja osallistamaan niitä työhön, joka liittyy yleissopimuksessa määritettyihin oikeuksiin ja muihin aiheisiin, kuten syrjinnän torjumiseen, rauhaan ja ympäristöoikeuksiin.

C. Artiklan 4 (3) soveltamisala

- 15.** Toteuttaakseen 4 artiklan 3 kohdan mukaiset velvoitteensa sopimuspuolten tulisi sisällyttää velvoite tehdä tiivistä yhteistyötä ja aktiivisesti osallistaa vammaisia henkilöitä heidän omien järjestöjensä kautta lainsäädäntö- ja sääntelykehyksiin ja menettelyihin kaikilla hallinnon tasoilla ja aloilla. Lisäksi sopimuspuolten tulisi huolehtia siitä, että vammaisten henkilöiden kuuleminen ja heidän mukaan ottaminen on pakollista ennen lakien, asetusten ja käytäntöjen hyväksymistä, olivatpa ne valtavirtaa tai vammaisuuteen liittyviä. Siksi neuvottelut tulisi aloittaa aikaisessa vaiheessa ja niiden tulokset oli-

si huomioitava kaikissa päätöksentekoprosesseissa. Neuvotteluissa tulisi olla mukana järjestöjä, jotka edustavat vammaisten henkilöiden moninaisuutta paikallisella, kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla.

- 16.** Kaikki vammaiset henkilöt ilman vamman tyyppiin perustuvaa syrjintää, kuten henkilöt, joilla on psykososiaalisista vammoja tai kehitysvammaiset, voivat osallistua tehokkaasti ja täysimääräisesti ilman syrjintää yhdenvertaisesti muiden kanssa.⁸ Oikeus osallistua neuvotteluihin vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kautta tulisi tunnustaa tasapuolisesti kaikille vammaisille henkilöille riippumatta esimerkiksi heidän seksuaalisesta suuntautumisestaan tai sukupuoli-identiteetistään. Sopimuspuolten tulisi ottaa käyttöön kattava syrjinnän vastainen kehys, jotta voidaan taata kaikkien vammaisten henkilöiden oikeudet ja perusvapaudet ja kumota sellainen lainsäädäntö, joka kriminalisoi vammaisia henkilöitä tai vammaisjärjestöjä jäsenten sukupuolen tai sosiaalisen statuksen perusteella ja epää heiltä oikeuden osallistua julkiseen ja poliittiseen elämään.
- 17.** Sopimuspuolten oikeudellinen velvoite taata yhteistyö vammaisjärjestöjen kanssa kattaa esteettömän pääsyn julkisiin päätöksentekotiloihin sekä muille tutkimuksen, kaikille sopivan suunnittelun, kumppanuuden, delegoidun vallan ja kansalaisten toteuttaman valvonnan alueille.⁹ Lisäksi se on velvoite, joka kattaa maailmanlaajuiset ja/tai alueelliset vammaisjärjestöt.

⁸ A/HRC/19/36, kohdat 15-17.

⁹ A/HRC/31/62, kohta 63 sekä A/HRC/34/58, kohta 63.

1. Vammaisia henkilöitä koskevat asiat

18. Ilmaus "vammaisia henkilöitä koskevat asiat" 4 artiklassa 3 kohdassa viitatus mukaisesti kattaa kaikki lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet, jotka voivat vaikuttaa suoraan tai välillisesti vammaisten henkilöiden oikeuksiin. Vammaisia henkilöitä koskevien asioiden laaja tulkinta antaa sopimuspuolille mahdollisuuden valtavirtaistaa vammaisuutta osallisuutta edistävien politiikkojen kautta varmistaen, että vammaisia henkilöitä kohdellaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Se myöntää, että vammaisten henkilöiden tietämys ja elämäkokemus otetaan huomioon päätettäessä uusista lainsäädännöllisistä, hallinnollisista ja muista toimista. Tämä sisältää päätöksentekoprosessit, kuten yleiset lait ja julkista budjettia tai vammaisuutta koskevat lait, jotka voivat vaikuttaa vammaisten henkilöiden elämään.¹⁰
19. Yhteistyö 4 artiklan 3 kohdan mukaisesti estää sopimuspuolia määrittämästä lakeja tai käytäntöjä, jotka voivat olla ristiriidassa yleissopimuksen ja vammaisten henkilöiden oikeuksien kanssa. Mikäli keskusteltavina olevista suorista tai välillisistä toimista on erimielisyyttä, sopimuspuolten viranomaisten on todistettava, että käsiteltävällä asialla ei ole kohtuuttoman suurta vaikutusta vammaisiin henkilöihin ja että siksi neuvotteluja ei tarvita.
20. Esimerkkejä aiheista, jotka vaikuttavat suoraan vammaisiin henkilöihin, ovat deinstitutionalisaatio, sosiaalivakuutus ja vammaiseläkkeet, henkilökohtainen avustaminen, esteettömyysvaatimukset ja kohtuullisen mukautuksen politiikat. Vammaisiin henkilöihin epäsuorasti vaikuttavat toimet voivat liittyä muun muassa perustuslakiin, ääni-

¹⁰ A/HRC/31/62, kohta 64.

oikeuksiin, oikeuden saatavuuteen, vammaispolitiikasta vastaavien viranomaisten nimittämiseen sekä julkiseen politiikkaan koulutuksen, terveyden, työn ja työllistämisen osa-alueilla.

2. Tiivis neuvottelu ja aktiivinen osallistaminen

- 21.** Tiivis neuvottelu vammaisten henkilöiden kanssa ja heidän aktiivinen osallistaminen heitä edustavien järjestöjen kautta on kansainvälisen oikeuden mukainen velvoite, joka edellyttää sitä, että jokaisen henkilön oikeustoimikelpoisuus osallistua päätöksentekoprosesseihin itsemääräämisoikeutensa perusteella tunnustetaan. Kaikki vammaiset henkilöt tulisi ottaa mukaan neuvotteluihin ja osallistumaan päätöksentekoprosesseihin yleissopimuksen toimeenpanemiseksi sekä muihin päätöksentekoprosesseihin tarvittaessa tuettujen päätöksentekomenettelyjen kautta.

- 22.** Sopimuspuolten tulisi järjestelmällisesti ja avoimesti lähestyä vammaisjärjestöjä, neuvotella niiden kanssa ja osallistaa niitä merkityksellisellä tavalla ja oikea-aikaisesti. Tämä edellyttää kaikkien asiaankuuluvien tietojen saavutettavuutta, mukaan lukien julkisten tahojen verkkosivustojen saavutettavuutta, saavutettavissa olevissa digitaalisissa muodoissa sekä tarvittaessa tietojen kohtuullista mukautusta, kuten viittomakielen tulkkien tarjoamista, helppolukuista tekstiä ja selkokieltä, pistekirjoitusta ja taktiilikommunikaatiota. Avoimet neuvottelut tarjoavat vammaisille henkilöille pääsyn kaikkiin julkisen päätöksenteon tiloihin yhdenvertaisesti muiden kanssa, mukaan lukien kansalliseen rahoitukseen ja kaikkiin julkisiin päätöksentekoelementtiin, jotka liittyvät yleissopimuksen toimeenpanoon ja valvontaan.

- 23.** Julkisten viranomaisten tulisi huolellisesti harkita ja priorisoida vammaisjärjestöjen näkemyksiä käsitellessään suoraan vammaisia henkilöitä koskevia asioita. Päätöksentekoprosesseja ohjaavilla julkisilla viranomaisilla on velvollisuus tiedottaa vammaisjärjestöjä kyseisten prosessien tuloksista ja muun muassa tarjota selkeää selvitys tuloksista ja huomioista ymmärrettävässä muodossa ja perusteltava, miten järjestöjen näkemykset on otettu huomioon ja miksi.

3. Vammaisten lasten osallistaminen

- 24.** 4 artiklan 3 kohdassa tunnustetaan myös vammaisten lasten järjestelmällisen osallistamisen merkitys lainsäädännön ja politiikkojen kehittämisessä ja toimeenpanossa yleissopimuksen soveltamisessa sekä muissa päätöksentekoprosesseissa vammaisia lapsia edustavien järjestöjen kautta tai tukemalla vammaisia lapsia. Kyseiset järjestöt ovat avainasemassa helpottamassa, edistämässä ja turvaamassa vammaisten lasten yksilöllistä itsemääräämisoikeutta ja aktiivista osallistumista. Sopimuspuolten tulisi luoda suotuisa ympäristö vammaisia lapsia edustavien järjestöjen perustamiselle ja toiminnalle osana velvoitettaan ylläpitää oikeutta yhdistymisvapauden tarjoamalla muun muassa asianmukaiset tukiresurssit.
- 25.** Sopimuspuolten tulisi ottaa käyttöön lainsäädäntöä ja asetuksia ja kehittää ohjelmia varmistaakseen, että kaikki ymmärtävät ja kunnioittavat lasten tahtoa ja toiveita ja huomioivat jatkuvasti heidän valmiuksiensa kehittymisen. Yksilöllisen itsemääräämisoikeuden tunnustaminen ja edistäminen on erittäin tärkeää kaikille vammaisille henkilöille, myös lapsille, jotta heitä kunnioitetaan oikeuden-

haltijoina.¹¹ Vammaiset lapset osaavat itse parhaiten kertoa omista vaatimuksistaan ja kokemuksistaan, jotka ovat välttämättömiä asianmukaisen lainsäädännön ja ohjelmien kehittämisessä yleissopimuksen mukaisesti.

- 26.** Sopimuspuolet voivat järjestää seminaareja/kokouksia, joihin kutsutaan vammaisia lapsia kertomaan omista näkemyksistään. Ne voivat myös esittää vammaisille lapsille avoimen kutsun ja pyytää heitä lähettämään kirjoitelmia tietyistä aiheista ja rohkaista heitä kertomaan omista kokemuksistaan tai elämänodotuksistaan. Lasten kirjoitelmista voidaan laatia yhteenveto, jota voidaan hyödyntää suoraan päätöksentekoprosesseissa.

4. Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen

- 27.** Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen (3 artiklan c kohta) yhteiskunnassa viittaa kaikkien henkilöiden, mukaan lukien vammaisten henkilöiden, osallistamiseen, jotta kaikki tuntevat kuuluvansa yhteisöön ja olevansa osa yhteiskuntaa. Tähän kuuluu se, että kaikki saavat rohkaisua ja asianmukaista tukea, kuten vertaistukea ja tukea osallistua yhteiskuntaan, ja että kaikki ovat vapaita häpeän leimasta ja tuntevat olonsa turvalliseksi ja kunnioitetuksi ilmaistessaan itseään julkisesti. Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen edellyttää sitä, että sopimuspuolet helpottavat osallistumista ja neuvottelevat vammaisten henkilöiden kanssa, jotka edustavat vammaisuuden moninaisuutta.

¹¹ Yleissopimuksen 7 artikla 3 kohta. Katso lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi, kohta 134.

- 28.** Osallistumisoikeus on kansalaisyhteiskuntaoikeus ja poliittinen oikeus sekä välittömästi sovellettava velvoite, joka ei ole riippuvainen minkäänlaisista budjettirajoituksista ja jota sovelletaan yleissopimukseen liittyviin päätöksenteko-, toimeenpano- ja valvontaprosesseihin. Kun varmistetaan, että vammaisjärjestöt osallistuvat kaikkiin näihin vaiheisiin, vammaiset henkilöt pystyvät paremmin tunnistamaan ja osoittamaan toimia, jotka voivat joko edistää tai heikentää heidän oikeuksiaan, mikä lopulta johtaa parempiin tuloksiin kyseisissä päätöksentekoprosesseissa. Täysimääräistä ja tehokasta osallistumista tulisi pitää prosessina, ei yksittäisenä kertaluonteisena tapahtumana.¹²
- 29.** Vammaisten henkilöiden osallistuminen yleissopimuksen toimeenpanoon ja valvontaan on mahdollista, kun kyseiset henkilöt voivat käyttää oikeuksiaan sananvapauteen, rauhanomaiseen kokoontumiseen ja yhdistymiseen liittyen YK:n kansalaisyhteiskuntaoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 19, 21 ja 22 artiklojen mukaisesti. Vammaisia henkilöitä ja heitä edustavia järjestöjä, jotka osallistuvat julkisiin päätöksentekoprosesseihin yleissopimuksen toimeenpanemiseksi ja valvomiseksi, tulisi pitää ihmisioikeuksien puolustajina,¹³ ja heitä tulisi suojata uhkailulta, häirinnältä ja kostotoimilta etenkin, jos he esittävät eriäviä mielipiteitä.
- 30.** Osallistumisoikeus kattaa myös velvoitteet, jotka liittyvät oikeuteen saada asianmukainen oikeudenkäynti ja oikeuteen tulla kuulluksi. Sopimuspuolet, jotka neuvottelevat tiiviisti vammaisjärjestöjen kanssa ja osallistavat niitä aktiivisesti julkiseen päätöksentekoon,

12 Yleiskommentti nro 12, kohta 133.

13 Katso yleiskokouksen päätöslauselma 53/144, liite

antavat vammaisille henkilöille myös oikeuden täysimääräiseen ja tehokkaaseen osallistumiseen julkiseen ja poliittiseen elämään, mukaan lukien äänioikeuden ja oikeuden asettua ehdolle vaaleissa (yleissopimuksen 29 artikla).

- 31.** Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen sisältää vammaisten henkilöiden ottamisen mukaan paikallisiin, alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin päätöksentekaelimiin sekä kansallisiin ihmisoikeuselimiin, tilapäisiin komiteoihin, neuvostoihin ja alueellisiin tai kunnallisiin järjestöihin. Sopimuspuolten tulisi tunnustaa lainsäädännössään ja käytännössään, että vammaisia henkilöitä voidaan nimittää tai valita mihin tahansa edustuselimiin esimerkiksi varmistamalla vammaisten henkilöiden nimittäminen kunnallistason vammaisneuvostoihin tai erityisiksi vammaisoikeuksien viranhaltijoiksi kansallisiin ihmisoikeusinstituutioihin.
- 32.** Sopimuspuolten tulisi vahvistaa vammaisjärjestöjen osallistumista kansainvälisellä tasolla esimerkiksi kestävään kehitykseen liittyvillä korkean tason poliittisilla foorumeilla sekä alueellisissa ja yleismaailmallisissa ihmisoikeusmekanismeissa. Vammaisten henkilöiden osallistuminen heitä edustavien järjestöjen kautta on näin tehokkaampaa ja julkisten resurssien käyttö on yhdenvertaisempaa, mikä tuottaa parempia tuloksia kyseisille henkilöille ja heidän yhteisöilleen.
- 33.** Täysimääräinen ja tehokas osallistuminen voi olla myös yhteiskunnallisen muutoksen muutosväline ja edistää yksilöiden toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Vammaisjärjestöjen osallistuminen kaikkien päätöksentekoon vahvistaa kyseisten henkilöiden kykyä ajaa

asiaansa ja neuvotella ja antaa heille mahdollisuuden ilmaista näkemyksiään, toteuttaa pyrkimyksiään ja vahvistaa yhtenäistä ja monipuolista ääntään. Sopimuspuolten tulisi varmistaa vammaisten henkilöiden täysimääräinen ja tehokas osallistuminen heitä edustavien järjestöjen kautta, jotta voidaan taata heidän osallisuutensa yhteiskuntaan ja torjua heihin kohdistuvaa syrjintää. Sopimuspuolet, jotka takaavat vammaisjärjestöjen täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen, parantavat läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta ja vastaavat siten kyseisten henkilöiden vaatimuksiin.¹⁴

D. 33 artikla: kansalaisyhteiskunnan osallistuminen kansalliseen toimeenpanoon ja valvontaan

- 34.** Yleissopimuksen 33 artiklassa määritetään kansalliset toimeenpanomekanismit ja riippumattomat valvontakehykset sekä annetaan vammaisjärjestöille mahdollisuus osallistua kyseisiin mekanismeihin ja toimintakehyksiin. 33 artiklaa tulisi tulkita ja ymmärtää 4 artiklan 3 kohdan täydennyksenä.
- 35.** 33 artiklan 1 kohta edellyttää sopimuspuolia määrittämään vähintään yhden koordinoitikeskuksen ja/tai -mekanismin varmistamiseen yleissopimuksen toimeenpanon ja helpottaakseen siihen liittyviä toimia. Komitea suosittelee, että sopimuspuolten koordinoitikeskuksiin ja/tai -mekanismeihin sisällytetään vammaisjärjestöjen edustajat sekä viralliset käytännöt tehdä yhteistyötä kyseisten järjestöjen kanssa yleissopimukseen liittyvissä neuvotteluprosesseissa.

14 A/HRC/31/62, kohdat 1-3.

- 36.** 33 artiklan 2 kohdan mukaisesti komitea on tunnustanut riippumattomien valvontakehysten, kuten kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden, perustamisen, ylläpidon ja edistämisen merkityksen kaikissa valvontaprosessin vaiheissa.¹⁵ Kyseiset instituutiot ovat keskeisessä roolissa yleissopimuksen valvontaprosessissa edistämässä sopimuksen noudattamista kansallisella tasolla ja helpottamassa kansallisten toimijoiden, kuten valtion laitosten ja kansalaisyhteiskunnan, koordinoituja toimia ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja edistämiseksi.
- 37.** 33 artiklan 3 kohdassa korostetaan sopimuspuolten velvoitetta varmistaa, että kansalaisyhteiskunta otetaan mukaan ja että se voi osallistua riippumattomaan valvontakehykseen yleissopimuksessa määritetyn mukaisesti. Kansalaisyhteiskunnan mukanaolon tulisi kattaa vammaiset henkilöt heitä edustavien järjestöjen kautta.
- 38.** Sopimuspuolten tulisi varmistaa, että riippumattomat valvontakehykset mahdollistavat sen, että vammaisjärjestöjen aktiivista osallistumista kyseisiin kehyksiin ja prosesseihin virallisten mekanismien kautta voidaan helpottaa varmistamalla, että järjestöjen ääni kuullaan ja tunnustetaan raporteissa ja laadittavissa analyyseissa. Vammaisjärjestöjen ottaminen mukaan riippumattomaan valvontakehykseen ja sen työhön voi toteutua eri muodoissa, esimerkiksi siten, että järjestö saa paikkoja riippumattomien valvontakehysten hallituksissa tai neuvoo-antavissa elimissä.

15 CRPD/C/GBR/CO/1, kohdat 7 ja 37; CRPD/C/BIH/CO/1, kohta 58; CRPD/C/ARE/CO/1, kohta 61 sekä CRPD/C/SRB/CO/1, kohta 67.

- 39.** 33 artiklan 3 kohdassa säädetään, että sopimuspuolten on tuettava ja rahoitettava kansalaisyhteiskunnan valmiuksien vahvistamista, etenkin vammaisjärjestöjä, taatakseen niiden aktiivisen osallistumisen riippumattoman valvontakehyksen prosesseihin. Vammaisjärjestöillä tulisi olla asianmukaiset resurssit, kuten tuki riippumattoman ja itsehallinnoidun rahoituksen kautta, osallistua riippumattomiin valvontakehyksiin ja varmistaa, että järjestön jäsenten kohtuullista mukautusta ja esteettömyyttä koskevat vaatimukset täytetään. Vammaisjärjestöjen tuki ja rahoitus 33 artiklan 3 kohtaan liittyen täydentää sopimuspuolten velvoitteita yleissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan nojalla eikä sulje niitä pois.
- 40.** Sekä yleissopimus että siihen liittyvät toimeenpanostrategiat tulisi kääntää ja tuoda vammaisuuden moninaisuutta edustavien henkilöiden saataville. Sopimuspuolten tulisi tarjota vammaisille henkilöille pääsy sellaisiin tietoihin, joiden avulla he voivat ymmärtää ja arvioida päätöksentekoprosessin ongelmia ja osallistua prosessiin merkityksellisellä tavalla.
- 41.** 33 artiklan 3 kohdan toimeenpanemiseksi sopimuspuolten tulisi varmistaa, että hallinnon koordinoitikeskus ja/tai -mekanismi ovat vammaisjärjestöjen saavutettavissa.

III. Sopimuspuolten velvoitteet

- 42.** Loppupäätelmissään komitea on muistuttanut sopimuspuolia niiden velvollisuudesta neuvotella tiiviisti ja oikea-aikaisesti vammaisten henkilöiden kanssa ja osallistaa heitä aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta, mukaan lukien vammaisia naisia ja lapsia edustavien järjestöjen kanssa, lainsäädännön ja politiikkojen kehittämisessä ja toteuttamisessa yleissopimuksen toimeenpanemiseksi sekä muissa päätöksentekoprosesseissa.
- 43.** Sopimuspuolilla on velvoite taata neuvotteluprosessien läpinäkyvyys, asianmukaisen ja saavutettavissa olevan tiedon tarjoaminen sekä varhainen ja jatkuva osallistaminen. Sopimuspuolet eivät saa salata tietoja, sanella tai estää vammaisjärjestöjä ilmaisemasta vapaasti mielipiteitään neuvotteluissa ja päätöksentekoprosesseissa. Tämä kattaa sekä rekisteröidyt että rekisteröimättömät järjestöt yhdistymisvapauden mukaisesti, josta on säädettävä laissa ja jonka on suojattava yhdenvertaisesti rekisteröimättömiä järjestöjä.¹⁶
- 44.** Sopimuspuolet eivät saa vaatia vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä rekisteröitymään edellytyksenä osallistua kattaviin neuvotteluprosesseihin. Niiden on kuitenkin varmistettava, että vammaisjärjestöt pystyvät rekisteröitymään ja harjoittamaan oikeuttaan osallistua 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan mukaisesti tarjoamalla maksuttomia ja saavutettavissa olevia rekisteröitymisjärjestelmiä ja helpottamalla kyseisten järjestöjen rekisteröitymistä.¹⁷

¹⁶ A/HRC/31/62, kohta 45 sekä A/HRC/20/27, kohta 56.

¹⁷ A/HRC/31/62, kohta 40.

- 45.** Sopimuspuolten tulisi varmistaa, että vammaisilla henkilöillä on esteetön pääsy kaikkiin julkiseen päätöksentekoon ja neuvotteluihin liittyviin ympäristöihin ja menettelyihin. Sopimuspuolten tulisi ryhtyä asianmukaisesti toimenpiteisiin tarjotakseen vammaisille henkilöille, mukaan lukien henkilöt, joilla on autismi, yhdenvertaisen esteettömän pääsyn fyysiseen ympäristöön, rakennuksiin, kuljetukseen, koulutukseen, tiedottamiseen ja viestintään henkilön omalla kielellä, mukaan lukien uusiin informaatioteknologioihin ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Lisäksi sopimuspuolten tulisi varmistaa, että neuvotteluprosessit ovat esteettömästi saavutettavissa, esimerkiksi tarjoamalla viittomakielen tulkkeja, pistekirjoitusta ja selkokieliä tekstejä, ja tarjota tukea, rahoitusta ja kohtuullista mukautusta asianmukaisesti ja pyydetysti¹⁸ varmistaakseen kaikkia vammaisia henkilöitä edustavien osallistumisen neuvotteluprosesseihin kohdissa 11, 12 ja 50 määritetyn mukaisesti.
- 46.** Aistivammaisia ja kehitysvammaisia edustaville järjestöille, mukaan lukien omaa asiaansa ajaville järjestöille ja henkilöitä, joilla on psykososiaalinen vamma, edustaville järjestöille, tulisi tarjota kokousavustajia ja tukihenkilöitä, tietoa saavutettavissa muodoissa (kuten yksinkertainen kieli, selkokieli, puhetta tukevat ja korjaavat viestintäjärjestelmät ja piktogrammit), viittomakielen tulkkausta, kuurosokeiden ohjaustulkkeja ja/tai tekstitystä julkisten keskustelujen aikana.¹⁹ Sopimuspuolten tulisi myös kohdentaa taloudellisia resursseja kattamaan vammaisjärjestöjen neuvotteluprosesseihin osallistumisesta koituvia kuluja, kuten matkakuluja ja muita kokouksiin ja tekniisiin katsauksiin osallistumisesta koituvia kuluja.

¹⁸ Tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskeva yleiskommentti nro 6 (2018), kohdat 23 ja 40.

¹⁹ A/HRC/31/62, kohdat 75-77.

- 47.** Vammaisjärjestöjen kanssa käytävien neuvottelujen tulisi perustua läpinäkyvyyteen, molemminpuoliseen kunnioitukseen, merkitykselliseen dialogiin ja vilpittömään pyrkimykseen saavuttaa yhteisymmärrys menettelyistä, jotka vastaavat vammaisten henkilöiden monimuotoisuutta. Kyseisten prosessien tulisi mahdollistaa kohtuulliset ja realistiset aikataulut ottamalla huomioon usein vapaaehtoisten työstä riippuvaisten vammaisjärjestöjen luonne. Sopimuspuolten tulisi arvioida säännöllisesti osallistumis- ja neuvottelumekanismiensa toimintaa osallistamalla aktiivisesti vammaisjärjestöjä.²⁰
- 48.** Vammaisten henkilöiden heitä edustavien järjestöjen kautta ilmaisemille näkemyksille tulisi antaa asianmukainen painoarvo. Sopimuspuolten tulisi taata, että vammaisia henkilöitä ei kuulla neuvotteluissa pelkästään näennäisesti tai muodollisuuden takia.²¹ Sopimuspuolten tulisi ottaa huomioon kyseisten neuvottelujen tulokset ja pohtia niitä sovellettavissa päätöksissä²² kertomalla osallistujille asianmukaisesti prosessin tuloksista.²³
- 49.** Sopimuspuolten tulisi läheisessä ja tehokkaassa yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja niitä aktiivisesti osallistamalla laatia asianmukaiset ja läpinäkyvät mekanismit ja menettelyt hallinnon eri aloille ja tasoille ottaakseen nimenomaisesti huomioon kyseisten järjestöjen näkemykset julkisen päätöksen perustelussa.

20 Sama, kohdat 78–80.

21 Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12, kohta 132.

22 CRPD/C/COL/CO/1, kohta 11 (a).

23 Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12, kohta 45.

- 50.** Sopimuspuolten tulisi käydä tiiviitä neuvotteluja ja aktiivisesti osallistaa vammaisjärjestöjä, jotka edustavat kaikkia vammaisia henkilöitä, mukaan lukien mutta näihin rajoittumatta naisia, vanhuksia, lapsia, runsaasti tukea vaativia,²⁴ maamiinojen uhreja, maahanmuuttajia, pakolaisia, turvapaikanhakijoita, maan sisäisesti siirtymään joutuneita, paperittomia ja kansalaisuudettomia henkilöitä, henkilöitä, joilla on todellisia tai oletettuja psykososiaalisia vammoja, kehitysvammaisia, henkilöitä, joilla on neurologinen poikkeama, kuten autismi tai dementia, henkilöitä, joilla on albinismi, henkilöitä, joilla on pysyvä fyysinen vamma tai kärsivät kroonisesta kivusta, lepra sairastavia, näkövammaisia, kuuroja, kuuronäkövammaisia tai muutoin kuulovammaisia ja/tai HIV:tä/AIDS:ia sairastavia henkilöitä Sopimuspuolten velvoite osallistaa vammaisjärjestöjä kattaa myös vammaiset, joilla on erityinen seksuaalinen suuntautuminen ja/tai sukupuoli-identiteetti, intersukupuoliset vammaiset henkilöt, alkuperäiskansoihin kuuluvat vammaiset henkilöt sekä kansallisiin, etnisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset henkilöt sekä maaseutualueilla asuvat vammaiset henkilöt.
- 51.** Sopimuspuolten tulisi kieltää kolmansien osapuolten, kuten palveluntuottajien, syrjivät ja muut vastaavat käytännöt, jotka suoraan tai välillisesti heikentävät vammaisten henkilöiden oikeuksia, jotta heidän kanssaan neuvotellaan tiivistä ja heitä osallistetaan aktiivisesti yleissopimukseen liittyviin päätöksentekoprosesseihin.
- 52.** Sopimuspuolten tulisi ottaa käyttöön lakeja ja politiikkoja, joiden avulla varmistetaan, että vammaiset henkilöt voivat käyttää oikeuttaan osallistua neuvotteluihin ja että muut eivät estä heidän osallis-

24 CRPD/C/ARM/CO/1, kohta 6 (a).

tumistaan. Näihin toimenpiteisiin kuuluu se, että perheenjäsenten, palveluntuottajien ja virkamiesten keskuudessa lisätään tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeudesta osallistua julkiseen ja poliittiseen elämään. Sopimuspuolten tulisi ottaa käyttöön mekanismeja vammaisjärjestöjen edustajien tai muiden sidosryhmien eturistiriitojen ilmiantamiseksi, jotta voidaan ehkäistä eturistiriitojen negatiivisia vaikutuksia vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuteen, tahtoon ja toiveisiin.

- 53.** Täyttääkseen 4 artiklan 3 kohdan mukaiset velvoitteensa sopimuspuolten on otettava käyttöön oikeus- ja sääntelykehyksiä ja -menettelyjä, jotta sopimuspuolet voivat varmistaa vammaisten henkilöiden täysimääräisen ja yhdenvertaisen osallistumisen heitä edustavien järjestöjen kautta sellaisiin päätöksentekoprosesseihin ja sellaiseen lainsäädännön ja politiikkojen luonnosteluun, jotka koskevat vammaisuuteen liittyvää lainsäädäntöä, politiikkoja, strategioita ja toimintasuunnitelmia. Sopimuspuolten tulisi ottaa käyttöön määräyksiä, joiden avulla vammaisjärjestöt saavat paikan esimerkiksi pysyviin komiteoihin ja/tai väliaikaisiin työryhmiin, ja antamalla järjestöille oikeuden nimittää jäseniä näihin toimielimiin.
- 54.** Sopimuspuolten tulisi määrittää ja säädellä virallisia neuvottelumenettelyjä, mukaan lukien kyselyjen, tapaamisten ja muiden menetelmien suunnittelua, asianmukaisten aikataulujen määrittämistä, vammaisjärjestöjen varhaista osallistamista sekä asiaankuuluvien tietojen levittämistä etukäteen, ajoissa ja laajasti kussakin prosessissa. Sopimuspuolten tulisi yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa suunnitella saavutettavissa olevia verkkotyökaluja neuvotteluja varten ja/tai tarjota vaihtoehtoisia neuvottelumenetelmiä saavu-

tettavissa olevissa digitaalisissa muodoissa. Jotta ketään ei jätetä neuvotteluprosessien ulkopuolelle, sopimuspuolten tulisi nimittää henkilöitä, joiden tehtävä on seurata osallistumista, huomauttaa aliedustetuista ryhmistä ja varmistaa, että saavutettavuutta ja kohtuullista mukautusta koskevat vaatimukset täytetään. Samoin heidän tulisi varmistaa, että kaikkia ryhmiä edustavia vammaisjärjestöjä osallistetaan ja kuullaan muun muassa tarjoamalla tietoa kohtuullisesta mukautuksesta ja esteettömyysvaatimuksista.

- 55.** Sopimuspuolten tulisi sisällyttää vammaisjärjestöjen kanssa käytävät neuvottelut ja järjestöjen osallistuminen valmisteleviin tutkimuksiin ja politiikan määrittelyyn analysointiin. Vammaisilla henkilöillä tulisi olla mahdollisuus osallistua politiikkaehdotusten arviointiin julkisten foorumien tai prosessien kautta.
- 56.** Sopimuspuolten tulisi taata, että vammaisjärjestöjen osallistuminen valvontaprosesseihin riippumattomien valvontapuitteiden kautta perustuu selkeisiin menettelyihin, asianmukaisiin aikatauluihin ja asiaankuuluvien tietojen aiempaan levittämiseen. Valvonta- ja arviointijärjestelmien tulisi tarkastella vammaisjärjestöjen sitoutumista soa kaikissa politiikoissa ja ohjelmissa ja varmistaa, että kyseisten henkilöiden näkemykset asetetaan etusijalle. Täyttääkseen ensisijaisen vastuunsa palvelujen tarjoamisessa sopimuspuolten tulisi tutkia mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa ja saada tietoa suoraan palvelujen käyttäjiltä.²⁵

25 A/71/314, kohdat 65-66.

- 57.** Sopimuspuolten tulisi kannustaa siihen, että vammaisia henkilöitä edustavista järjestöistä perustettaisiin yksi yhtenäinen ja monipuolinen edustuskoalitio, joka kattaa kaikki vammaisuusryhmät ja kunnioittaa vammaisuuden moninaisuutta ja tasa-arvoisuutta, sekä taata koalition osallistuminen yleissopimuksen valvontaan kansallisella tasolla. Yleisesti ottaen kansalaisyhteiskunnan järjestöt eivät voi edustaa tai jäljitellä vammaisjärjestöjä.²⁶
- 58.** Vammaisten henkilöiden oikeuksien ja valtuuksien edistäminen on tärkeä osa heidän osallistumisestaan julkisiin asioihin; se edellyttää teknisiä, hallinnollisia ja viestinnällisiä taitoja sekä tiedonsaannin ja työkalujen käytön helpottamista heidän oikeuksiinsa, lainsäädäntöön ja päätöksentekoon liittyen.
- 59.** Vammaisten henkilöiden kohtaamat esteet osallistavaan koulutukseen pääsyssä vaarantavat heidän mahdollisuuksiaan ja heikentävät heidän kykyään osallistua julkiseen päätöksentekoon, mikä puolestaan vaikuttaa heitä edustavien järjestöjen institutionaaliin valmiuksiin. Myös vammaisten henkilöiden kohtaamat esteet julkisen liikenteen käytössä, kohtuullisen mukautuksen puute sekä alhainen tai riittämätön toimeentulo ja työttömyys rajoittavat kyseisten henkilöiden mahdollisuutta osallistua kansalaisyhteiskunnan toimintaan.
- 60.** Sopimuspuolten tulisi vahvistaa vammaisjärjestöjen kykyä osallistua päätöksenteon kaikkiin vaiheisiin tarjoamalla mahdollisuuksia kehittää valmiuksia ja vammaisuuden ihmisoikeusmalliin liittyvää koulutusta muun muassa riippumattoman rahoituksen kautta. Sopimuspuolten tulisi myös tukea vammaisia henkilöitä ja heitä edus-

26 CRPD/C/ESP/CO/1, kohta 6 sekä CRPD/C/NZL/CO/1, kohta 4.

tavia järjestöjä kehittämään valmiuksia, osaamista ja taitoja, joita tarvitaan itsenäiseen täysimääräiseen ja tehokkaaseen osallistumiseen yhteiskunnassa, sekä kehittämään vahvempia demokraattisen hallinnon periaatteita, kuten ihmisoikeuksien, oikeusvaltion, läpinäkyvyyden, vastuullisuuden, monimuotoisuuden ja osallistumisen kunnioittamista. Lisäksi sopimuspuolten tulisi tarjota ohjausta rahoituksen saantiin ja tukilähteiden monipuolistamiseen.²⁷

- 61.** Sopimuspuolten tulisi varmistaa, että vammaisjärjestöt voivat rekisteröityä helposti ja vapaasti, hakea ja saada rahoitusta ja resursseja kansallisilta ja kansainvälisiltä lahjoittajilta, mukaan lukien yksityishenkilöiltä, yksityisiltä yrityksiltä, kaikilta julkisilta ja yksityisiltä säätiöiltä, kansalaisyhteiskunnan järjestöiltä sekä valtiollisilta, alueellisilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä.²⁸ Komitea suosittelee, että sopimuspuolet ottavat käyttöön kriteerejä kohdentaakseen varoja neuvotteluihin seuraavasti:
- a.** tarjoamalla rahoitusta suoraan vammaisjärjestöille välttämällä kolmansien osapuolten väliintuloa;
  - b.** priorisoimalla resursseja vammaisjärjestöille, jotka keskittyvät ensisijaisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseen;
  - c.** kohdentamalla erityistä rahoitusta vammaisia naisia ja lapsia edustaville järjestöille, jotta voidaan mahdollistaa niiden täysimääräinen ja tehokas osallistuminen lakien ja politiikkojen luonnostelu-, kehittämis- ja toimeenpanoprosessiin sekä valvontakehykseen;²⁹
  - d.** jakamalla rahoitusta tasapuolisesti eri vammaisjärjestöille, kuten jakamalla pysyvää institutionaalista perusrahoitusta rajoit-

27 A/HRC/31/62, kohdat 47-50.

28 A/HRC/20/27, kohdat 67-68.

29 CRPD/C/1/Rev.1, liite

- tumatta pelkästään projektipohjaiseen rahoitukseen;
- e. varmistamalla vammaisjärjestöjen itsemääräämisoikeus niiden tehdessä omaan ohjelmaansa liittyviä päätöksiä saadusta rahoituksesta riippumatta;
  - f. erottamalla rahoitus, joka suunnataan vammaisjärjestöjen toimintaan, rahoituksesta, joka suunnataan kyseisten järjestöjen hoitamiin projekteihin;
  - g. järjestämällä rahoitusta kaikille vammaisjärjestöille, mukaan lukien omaa asiaansa ajaville järjestöille ja/tai sellaisille järjestöille, jotka eivät ole saaneet laillista statusta sellaisten lakien takia, jotka epäävät niiden jäseniltä oikeustoimikelpoisuuden ja estävät heitä edustavia järjestöjä rekisteröitymästä;
  - h. ottamalla käyttöön rahoituksen hakuprosessit saavutettavissa olevissa muodoissa.
- 62.** Sopimuspuolten tulisi varmistaa, että vammaisjärjestöillä on mahdollisuus saada kansallista rahoitusta toimintansa tueksi, jotta voidaan välttää tilanteet, joissa niiden on nojattava pelkästään ulkoisiin lähteisiin, mikä rajoittaisi niiden kykyä ottaa käyttöön toteuttamiskelpoisia organisatorisia rakenteita.³⁰ Vammaisjärjestöt, jotka saavat tukea julkisista ja yksityisistä taloudellisista resursseista sekä jäsenmaksuja, pystyvät paremmin turvaamaan vammaisten henkilöiden osallistumisen kaikenlaiseen poliittiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon, tarjoamaan heille tukea ja luomaan ja järjestämään yksilöllistä ja ryhmissä toteutettavaa sosiaalista toimintaa.
- 63.** Sopimuspuolten tulisi taata asianmukainen ja riittävä rahoitus vammaisjärjestöille ottamalla käyttöön vastuullinen ja laillisesti tunnus-

30 A/71/314, kohdat 65-66.

tettu virallinen mekanismi, esimerkiksi rahastot kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

- 64.** Sopimuspuolten tulisi lisätä julkisia resursseja vammaisuuden moninaisuutta edustavien järjestöjen perustamiseen ja vahvistamiseen. Niiden tulisi myös varmistaa, että järjestöillä on mahdollisuus saada kansallista rahoitusta muun muassa verovapauksien ja perintöverovapautusten kautta sekä kansallisen arpajaistoiminnan kautta.³¹ Sopimuspuolten tulisi edistää ja helpottaa vammaisjärjestöjen pääsyä ulkomaisen rahoituksen piiriin osana kansainvälistä yhteistyötä ja kehitysapua, mukaan lukien alueellisella tasolla, samoin perusteiden kuin muut ihmisoikeuksiin keskittyvät kansalaisjärjestöt.
- 65.** Sopimuspuolten tulisi kehittää vahvoja mekanismeja ja menettelyjä varmistukseen tehokkaat sanktiot 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan noudattamatta jättämisestä. Riippumattomien elimien, kuten oikeusasiamiehen toimiston tai parlamentaarisen komission, joilla on valtuudet aloittaa tutkinta ja asettaa vastuussa olevat viranomaiset vastuuseen, tulisi valvoa noudattamista. Samanaikaisesti vammaisjärjestöjen tulisi pystyä käynnistämään oikeustoimet kyseisiä tahoja vastaan, mikäli käy ilmi, että ne ovat laiminlyöneet velvoitensa 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan nojalla.³² Kyseisten mekanismien tulisi kuulua oikeudellisiin kehyksiin, joilla säädellään vammaisjärjestöjen kanssa käytäviä neuvotteluja ja järjestöjen osallistumista, sekä olla osa syrjinnänvastaista lainsäädäntöä³³ kaikilla päätöksenteon tasoilla.

31 A/59/401, kohta 82 (l) ja (t) sekä A/HRC/31/62, kohdat 51-54.

32 A/71/314, kohdat 68-69.

33 Yleiskommentti nro 6, kohta 72.

- 66.** Sopimuspuolten tulisi tunnustaa tehokkaat oikeussuojakeinot, kuten ryhmäkanteet, jotta voidaan turvata vammaisten henkilöiden osallistumisoikeutta koskevan periaatteen noudattaminen. Viranomaiset voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, että vammaisille henkilöille voidaan taata oikeuden saatavuus tilanteissa, jotka vaikuttavat negatiivisesti heidän oikeuksiinsa.³⁴ Tehokkaita toimia voivat olla esimerkiksi seuraavat: (a) menettelyn keskeyttäminen, (b) palaaminen menettelyn aiempaan vaiheeseen, jotta voidaan varmistaa vammaisjärjestöjen tiivis yhteistyö ja osallistuminen, (c) päätöksen toimeenpanon viivyttäminen asianmukaisten neuvottelujen käymiseen asti tai (d) päätöksen kumoaminen kokonaan tai osittain 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan laiminlyönnin perusteella.

34 Sama, kohta 73 (h).

IV. Suhde yleissopimuksen muihin ehtoihin

- 67.** 3 artiklassa määritetään yleiset periaatteet, jotka ohjaavat yleissopimuksen tulkintaa ja toimeenpanoa. Tähän sisältyy muun muassa täysimääräinen ja tehokas osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan, mikä tarkoittaa sitä, että vammaisten henkilöiden osallistuminen heitä edustavien järjestöjen kautta koskee koko tekstiä ja koko yleissopimusta.³⁵
- 68.** Sopiuspuolten yleisten velvoitteiden mukaisesti 4 artiklan 3 kohta koskee koko yleissopimusta ja on merkittävä kaikkien sen velvoitteiden toimeenpanossa.
- 69.** 4 artiklan 1, 2 ja 5 kohdat ovat erittäin tärkeitä kyseisen artiklan 3 kohdan täytäntöönpanossa, sillä ne sisältävät sopimuspuolten ensisijaiset velvoitteet, jotka koskevat kaikkia osavaltioita ilman rajoituksia tai poikkeuksia ja jotka liittyvät tarvittavien rakenteiden ja kehysten laatimiseen ja toimenpiteiden toteuttamiseen yleissopimuksen noudattamiseksi.
- 70.** Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä edistäviä politiikkoja on 5 artiklassa määritetyn mukaisesti sovellettava ja valvottava 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

³⁵ Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, *Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Guidance for Human Rights Monitors, Professional Training Series No. 17 (New York and Geneva, 2010).*

ti.³⁶ Yhteiskunnan monimuotoisuutta edustavien vammaisjärjestöjen kanssa tehtävä tiivis yhteistyö ja niiden aktiivinen osallistaminen on tärkeä osa oikeudellisten kehysten ja ohjeiston käyttöönottoa ja valvontaa, joiden avulla voidaan edistää tosiasiallista ja osallistavaa tasa-arvoa, kuten osallistavia toimia.

- 71.** Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea pois yhteistyömenettelyistä, eikä vammaisuuden perusteella saa syrjiä. Menettelyjen ja niihin liittyvien materiaalien tulisi olla osallistavia ja vammaisten henkilöiden saavutettavissa, ja aikataulujen ja teknisen avun tulisi mahdollistaa varhainen osallistuminen neuvotteluprosesseihin. Kaikissa vuoropuhelu- ja neuvotteluprosesseissa tulisi aina tarjota mahdollisuus kohtuulliseen mukautukseen, ja siihen liittyvää lainsäädäntöä ja politiikkoja on kehitettävä läheisessä yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja niitä aktiivisesti osallistamalla.

- 72.** Yleissopimuksen 6 artikla edellyttää toimenpiteitä, joiden avulla varmistetaan vammaisten naisten ja lasten täysimääräinen kehitys, aseman edistäminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Sopimuspuolten tulisi kannustaa ja helpottaa vammaisia naisia ja lapsia edustavien järjestöjen perustamista mekanismina, joka mahdollistaa naisten ja lasten osallistumisen julkiseen elämään omien järjestöjensä kautta yhdenvertaisesti vammaisten miesten kanssa. Sopimuspuolten tulisi tunnustaa vammaisten naisten oikeus edustaa itseään ja järjestäytyä sekä helpottaa heidän tehokasta osallistumistaan tiiviiseen yhteistyöhön 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan nojalla. Vammaiset naiset ja tytöt tulisi myös ottaa yhdenvertaisesti mukaan kaikkiin toimeenpanoelimiin ja riippumattomiin

36 Katso yleiskommentti nro 6.

valvontakehyksiin. Kaikkien yhteistyöelinten, mekanismien ja menettelyjen tulisi olla vammaisuuteen liittyviä, osallistavia ja taata sukupuolten välinen tasa-arvo.

- 73.** Vammaisten naisten tulisi kuulua vammaisia naisia edustavien järjestöjen johtoon yhdenvertaisesti vammaisten miesten kanssa, ja heille tulisi antaa tilaa ja valtaa vammaisten henkilöiden kattojärjestöissä muun muassa tasapuolisen edustuksen, naiskomiteoiden ja vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen tähtäävien ohjelmien kautta. Sopimuspuolten tulisi taata vammaisten naisten ja lasten, mukaan lukien holhouksen alaisten tai laitoksissa elävien naisten, osallistuminen kaikkien heidän elämäänsä vaikuttavien toimien suunnitteluun, toimeenpanoon ja valvontaan. Vammaisten naisten tulisi voida osallistua päätöksentekoprosesseihin, joissa käsitellään sellaisia asioita, joilla on yksinomainen tai suhteettoman suuri vaikutus heihin sekä naisten oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon yleisesti, esimerkiksi seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja oikeuksiin liittyviä politiikkoja ja kaikenkattavaa naisiin kohdistuvaa, sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa.
- 74.** 4 artiklan 3 kohta ja 33 artiklan 3 kohta ovat olennaisia vammaisten lasten oikeuksien toimeenpanossa 7 artiklassa määritetyn mukaisesti. Sopimuspuolten tulisi ryhtyä toimeen taatakseen vammaisten lasten osallistuminen ja aktiivinen mukanaolo heitä edustavien järjestöjen kautta heidän elämäänsä vaikuttavan lainsäädännön, politiikkojen, palvelujen ja ohjelmien suunnitteluun, toimeenpanoon, valvontaan ja arviointiin koulussa sekä yhteisöissä paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Osallistumisen tavoitteena on se, että vammaisten lasten vaikutusmahdollisuuksia lisätään ja että

viranomaiset tunnustavat vammaiset lapset oikeudenhaltijoiksi, joilla voi olla aktiivinen rooli omissa yhteisöissään ja yhteiskunnassa. Tavoitetta pyritään toteuttamaan monella eri tasolla, kuten tunnistamalla heidän oikeutensa tulla kuulluksi ja varmistamalla, että he voivat osallistua aktiivisesti ja käyttää omia oikeuksiaan.³⁷

- 75.** Sopimuspuolten tulisi tarjota vammaisille lapsille tukea päätöksentekoon muun muassa tarjoamalla heille mahdollisuus käyttää kaikkia tarvittavia viestintäkeinoja, jotta heidän on helpompi ilmaista näkemyksiään,³⁸ esimerkiksi tarjoamalla tietoa lapsille ymmärrettävässä muodossa ja tarvittavaa tukea lasten oman asian ajamiseen sekä takaamalla asianmukainen koulutus kaikille kyseisten lasten kanssa toimiville ammattilaisille.³⁹ Sopimuspuolten tulisi myös tarjota vammaisille lapsille ikään sopivaa apua ja menettelyjä sekä tukea. Heitä edustavat järjestöt tulisi ottaa osallisiksi neuvotteluihin, joissa käsitellään heitä koskevia asioita, ja lasten näkemyksille tulisi antaa asianmukainen painoarvo heidän ikänsä ja kypsyytensä mukaisesti.
- 76.** 4 artiklan 3 kohta on erityisen tärkeä tietoisuuden lisäämisen kannalta (8 artikla). Komitea muistuttaa sopimuspuolille antamistaan suosituksista toteuttaa vammaisjärjestöjen osallistumisen kautta järjestelmällisiä tietoisuuden lisäämiseen tähtäviä ohjelmia, mukaan lukien mediakampanjoita julkisilla radiokanavilla ja televisio-ohjelmissa, joiden tavoitteena on esittää vammaiset henkilöt kaikessa

37 YK:n lastenavun rahasto, Conceptual framework for monitoring outcomes of adolescent participation (maaliskuu 2018). Saatavana osoitteessa www.unicef.org/adolescence/files/Conceptual_Framework_for_Measuring_Outcomes_of_Adolescent_Participation_March_2018.pdf.

38 Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12, kohta 21.

39 Sama, kohta 34.

monimuotoisuudessaan oikeudenhaltijoina.⁴⁰ Tietoisuuden lisäämiseen tähtäävissä kampanjoissa ja koulutusohjelmissä, jotka on suunnattu kaikille julkisen sektorin virkamiehille, on noudatettava yleissopimuksen periaatteita, ja niiden on perustuttava vammaisuuden ihmisoikeusmalliin, jotta yhteiskunnassa vallalla olevat vakiintuneet sukupuoliin ja vammaisuuteen liittyvät stereotypit voidaan nujertaa.

- 77.** Jotta vammaisjärjestöt pystyvät asianmukaisesti osallistumaan yleissopimuksen neuvottelu- ja valvontaprosesseihin, on välttämätöntä, että käytännöt, mekanismit, tiedotus ja viestintä, tilat ja rakennukset, mukaan lukien kohtuullinen mukautus, ovat mahdollisimman hyvin saavutettavissa (9 artikla). Sopimuspuolten tulisi kehittää, ottaa käyttöön ja toteuttaa kansainvälisiä esteettömyysstandardeja ja maailmanlaajuisia suunnitteluprosesseja, esimerkiksi tieto- ja viestintäteknikan osa-alueella⁴¹, jotta voidaan varmistaa tiiviit neuvottelut vammaisjärjestöjen kanssa ja jotta niitä voidaan osallistaa aktiivisesti.⁴²
- 78.** Riskitilanteissa ja humanitaarisissa hätätilanteissa (11 artikla) on tärkeää, että sopimuspuolet ja humanitaariset toimijat varmistavat vammaisjärjestöjen aktiivisen osallistumisen, koordinoinnin ja merkityksellisen yhteistyön, mukaan lukien kaikilla tasoilla toimivat järjestöt, jotka edustavat kaikenikäisiä vammaisia naisia, miehiä ja lapsia. Tämä edellyttää vammaisjärjestöjen aktiivista osallistumista

40 CRPD/C/MDA/CO/1, kohta 19; CRPD/C/AZE/CO/1, kohta 21 sekä CRPD/C/TUN/CO/1, kohta 21.

41 Esteettömyyttä koskeva komitean yleiskommentti nro 2 (2014), kohdat 5-7 ja 30.

42 Sama, kohdat 16, 25 ja 48.

hätätilanteisiin liittyvän lainsäädännön ja politiikkojen kehittämiseen, toimeenpanoon ja valvontaan sekä avun jakamiseen liittyvien prioriteettien määrittämistä 4 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Sopimuspuolten tulisi edistää maan sisäisesti siirtymään joutuneita vammaisia henkilöitä tai vammaisia pakolaisia edustavien järjestöjen perustamista, jotta ne pystyvät edistämään kyseisten henkilöiden oikeuksia mahdollisissa vaaratilanteissa, kuten aseellisten konfliktien aikana.

- 79.** Yhdenvertainen tunnustus lain edessä (12 artikla) takaa, että kaikilla vammaisilla henkilöillä on oikeus käyttää täysimääräistä oikeustoimikelpoisuuttaan ja että heillä on yhdenvertaiset oikeudet valita ja hallita heitä koskevia päätöksiä. Yhdenvertainen tunnustus lain edessä on edellytys suoralle ja tehokkaalle yhteistyölle ja vammaisten henkilöiden osallistumiselle lainsäädännön ja politiikkojen kehittämiseen ja toteuttamiseen yleissopimuksen toimeenpanemiseksi. Komitea suosittelee, että 12 artiklan noudattamisen laiminlyönnin ei tulisi missään olosuhteissa estää 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan kattavaa toimeenpanoa. Lakeja ja politiikkoja tulisi muokata siten, että tämä oikeustoimikelpoisuuden epäämiseen perustuva este voidaan poistaa.
- 80.** Komitea muistuttaa yleiskommentistaan nro 1 (2014), joka koskee yhdenvertaista tunnustusta lain edessä. Yleiskommentissaan komitea määrittää, että oikeustoimikelpoisuus on avainasemassa, jotta voidaan varmistaa täysimääräinen ja tehokas osallistuminen yhteiskuntaan ja päätöksentekoprosesseihin, ja että osallistuminen tulisi taata kaikille vammaisille henkilöille, mukaan lukien kehitysvammaisille, autisteille ja henkilöille, joilla on todellinen tai oletettu psy-

kososiaalinen vamma sekä vammaisille lapsille, heitä edustavien järjestöjen kautta. Sopimuspuolten tulisi varmistaa tuettujen päätöksentekojärjestelmien saavutettavuus, jotta voidaan mahdollistaa osallistuminen päätöksentekoon ja neuvotteluihin, joissa kunnioitetaan yksilön itsemääräämisoikeutta, tahtoa ja toiveita.

- 81.** Vammaisten henkilöiden oikeus oikeuden saatavuuteen (13 artikla) tarkoittaa sitä, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus osallistua oikeusjärjestelmään kokonaisuudessaan. Osallistumiseen kuuluu monia eri muotoja ja vammaiset henkilöt voivat toimia esimerkiksi kantajien, uhrien, vastaajien, tuomareiden, valamiesten ja asianajajien roolissa osana demokraattista järjestelmää, joka edistää hyvää hallintoa.⁴³ Tiivis neuvottelu vammaisten henkilöiden kanssa heitä edustavien järjestöjen kautta on tärkeää kaikissa prosesseissa, jotta voidaan panna toimeen ja/tai muokata lakeja, asetuksia, politiikkoja ja ohjelmia, jotka liittyvät kyseisten henkilöiden osallistumiseen oikeusjärjestelmään.
- 82.** Kaikenlaisen hyväksikäytön, väkivallan ja väärinkäytön ehkäisemiseksi (16 artikla) sopimuspuolten tulisi varmistaa, että puolueettomat viranomaiset valvovat tehokkaasti kaikkia laitoksia ja ohjelmia, jotka on suunniteltu palvelemaan vammaisia henkilöitä. Komitea on havainnut, että vammaisten henkilöiden oikeuksia rikotaan edelleen laitoksissa, joissa "palvellaan" vammaisia henkilöitä, kuten psykiatrisissa laitoksissa ja/tai asumisyksiköissä. 33 artiklan 3 kohdan mukaisesti tämä tarkoittaa sitä, että riippumatta siitä, vastaako riippumaton valvova viranomainen, jolle tehtävä on osoitettu 16 artik-

43 [Beasley vs. Australia \(CRPD/C/15/D/11/2013\)](#), kohta 8.9 sekä [Lockrey vs. Australia \(CRPD/C/15/D/13/2013\)](#), kohta 8.9.

lan 3 kohdan mukaisesti, riippumatonta valvontakehystä 33 artiklan 2 kohdan mukaisesti, kansalaisyhteiskunta, kuten vammaisjärjestöt, tulisi ottaa aktiivisesti mukaan valvomaan kyseisiä laitoksia ja palveluja.

- 83.** Komitea muistuttaa itsenäistä elämistä ja yhteisöön kuulumista käsittelevästä yleiskommentistaan nro 5 (2017), jossa määritetään, että neuvottelut vammaisien henkilöiden kanssa ja heidän aktiivinen osallistamisensa heitä edustavien järjestöjen kautta on erittäin tärkeää kaikkien suunnitelmien ja strategioiden käyttöönotossa sekä seurannassa ja valvonnassa toimeenpantaessa oikeutta itsenäiseen elämiseen ja yhteisöön kuulumiseen (19 artikla). Kaikkien vammaisten henkilöiden tulisi päästä osallistumaan aktiivisesti ja neuvottelemaan kaikilla päätöksentekoprosessin tasoilla. Vammaiset henkilöt, mukaan lukien laitospaikoissa ympäristöissä asuvat henkilöt, tulisi ottaa mukaan deinstitutionalisaatiostrategioiden suunnitteluun, toteutukseen ja valvontaan sekä tukipalvelujen kehittämiseen erityisesti kyseisiin henkilöihin liittyen.⁴⁴
- 84.** Tietojen saavutettavuus (21 artikla) on välttämätöntä, jotta vammaisjärjestöt voivat olla mukana ja osallistua täysimääräisesti valvontaprosessiin sekä kertoa näkemyksiään vapaasti prosessin yhteydessä. Kyseisten järjestöjen on saatava tietoa kaikkien vammaisten henkilöiden saavutettavassa muodossa, mukaan lukien digitaalisessa muodossa, ajoissa ja ilman lisäkustannuksia. Tämä sisältää viittoma kielen, selkokielen, yksinkertaisen kielen, pistekirjoituksen, puhetta tukevien ja korjaavien viestintäjärjestelmien ja kaikkien muiden saa-

⁴⁴ Itsenäiseen asumiseen ja yhteisöön kuulumiseen liittyvä yleiskommentti nro 5 (2017) kohta 71.

vutettavissa olevien, vammaisten henkilöiden valitsemien viestintävälineiden, tapojen ja muotojen käytön virallisessa viestinnässä. Kaikki asiaankuuluvat tiedot, mukaan lukien erityiset taloustiedot, tilastotiedot ja muut asianmukaiset tiedot, jotka ovat tarpeen tietoon perustuvan käsityksen muodostamiseksi, tulisi tuoda saataville tarpeeksi ajoissa ennen käytäviä neuvotteluja.

- 85.** Jotta voidaan turvata oikeus osallistavaan koulutukseen (24 artikla) komitean yleiskommentin nro 4 (2016) mukaisesti, sopimuspuolten tulisi neuvotella vammaisten henkilöiden, mukaan lukien vammaisten lasten, kanssa ja osallistaa heitä aktiivisesti vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kautta osallistavaan koulutuspolitiikkaan ja lainsäädäntöön liittyvään suunnitteluun, toimeenpanoon, valvontaan ja arviointiin.⁴⁵ Osallistava koulutus on tärkeää vammaisten henkilöiden osallistumisen kannalta 4 artiklan 3 kohdassa ja 33 artiklan 3 kohdassa kuvatun mukaisesti. Koulutuksen ansiosta ihmiset voivat menestyä, ja koulutus kasvattaa todennäköisyyttä osallistua yhteiskuntaan, mikä on tärkeää, jotta yleissopimuksen toimeenpano ja valvonta voidaan varmistaa. Sopimuspuolten tulisi varmistaa, että julkiset ja yksityiset koulutuslaitokset neuvottelevat vammaisten henkilöiden kanssa ja varmistavat, että heidän mielipiteensä huomioidaan asianmukaisesti koulutusjärjestelmässä.
- 86.** Sellaisten politiikkojen käyttöönotto, jotka koskevat vammaisten henkilöiden oikeutta työhön ja työsuhteeseen (27 artikla), on otettava esille neuvotteluissa, joissa on mukana vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä. Poliitikkojen tulisi pyrkiä takaamaan työllistymisen saavutettavuus, edistämään työtä avoimilla, osallistavilla, syr-

45 Yleiskommentti nro 4, kohta 7.

jimättömillä, saavutettavilla ja kilpailukykyisillä työmarkkinoilla ja työympäristöissä, takaamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet ja sukupuolten tasa-arvo sekä tarjoamaan kohtuullinen mukautus ja tuki kaikille vammaisille henkilöille.

- 87.** Asianmukaiseen elintasaan ja sosiaaliseen suojaan liittyvän oikeuden toteuttaminen (28 artikla) liittyy suoraan 4 artiklan 3 kohtaan. Vammaisjärjestöjen osallistuminen julkiseen politiikkaan on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että osapuolina olevien maiden viranomaiset huomioivat tilanteet, joissa vammaiset henkilöt ja heidän perheensä kohtaavat poissulkemista, epätasa-arvoa ja köyhyyttä. Sopimuspuolten tulisi erityisesti pyrkiä tekemään yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa, jotka edustavat vammaisia henkilöitä, jotka ovat työttömiä, joilla ei ole kiinteää toimeentuloa tai jotka eivät voi työskennellä oikeuksien tai avustusten epäsuorien menetysten takia, jotka asuvat maaseutualueilla tai syrjäseudulla, jotka edustavat alkuperäiskansaa tai jotka ovat naisia tai vanhuksia. 28 artiklan toimeenpanoon liittyvien toimenpiteiden, strategioiden, ohjelmien, politiikkojen ja lainsäädännön toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä kyseisen prosessin valvonnassa sopimuspuolten tulisi neuvotella tiiviisti vammaisjärjestöjen kanssa, jotka edustavat kaikkia vammaisia henkilöitä, ja osallistaa niitä aktiivisesti varmistamalla, että vammaisuus valtavirtaistetaan ja että heidän vaatimuksensa ja näkemyksensä otetaan huomioon asianmukaisesti.
- 88.** Vammaisten henkilöiden oikeus osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään (29 artikla) on erittäin tärkeä, jotta vammaisille henkilöille voidaan taata yhdenvertaiset mahdollisuudet täysimääräiseen ja tehokkaaseen osallistumiseen sekä yhteiskuntaan kuulumiseen.

Äänioikeus ja oikeus tulla valituksi ovat keskeisiä komponentteja osallistumisoikeudessa, sillä valitut edustajat päättävät poliittisesta ohjelmasta ja ovat avainasemassa varmistamassa yleissopimuksen toimeenpanoa ja valvontaa ja edistämässä oikeuksiaan ja etujaan.

- 89.** Sopimuspuolten tulisi hyväksyä tiiviissä yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa määräyksiä, joiden avulla taataan, että apua tarvitsevat vammaiset henkilöt voivat antaa itse oman äänensä. Tämä voi edellyttää sitä, että vammaisille henkilöille järjestetään apua äänestyskopeissa (vaalipäivänä ja ennakkoäänestyksen aikana) kansallisissa ja paikallisissa vaaleissa ja kansallisissa kansanäänestyksissä.
- 90.** Vammaisuuden moninaisuutta edustavia henkilöitä tulisi kuulla ja heitä tulisi osallistaa heitä edustavien vammaisjärjestöjen kautta tiedonkeruuprosessiin ja sen toteutukseen (31 artikla).
- 91.** Sopimuspuolten tulisi määrittää yhtenäinen tiedonkeruujärjestelmä, jotta voidaan kerätä riittävästi ja oikea-aikaisesti laadukasta ja luotettavaa tietoa eriteltynä sukupuolen, iän, etnisen alkuperän, maaseutu-/kaupunkiväestön, vammaisuuden tyyppin ja sosioekonomisen aseman mukaan, koskien kaikkia vammaisia henkilöitä ja heidän oikeuksiaan yleissopimuksen nojalla. Niiden tulisi määrittää järjestelmä, jotta voidaan laatia ja toteuttaa politiikkoja yleissopimuksen toimeenpanemiseksi tekemällä läheistä yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa ja hyödyntämällä Washington Groupin vammaisuutta koskevia tilastoja. Myös tiedonkeruun lisätyökaluja tulisi käyttää, jotta saadaan tietoa niiden ryhmien näkemyksistä ja asenteista, jotka Washington Group sulkee pois.

- 92.** Kun päätetään kansainvälisestä yhteistyöstä ja toteutetaan sitä (32 artikla), on erittäin tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä vammaisten henkilöiden kanssa heitä edustavien järjestöjen kautta ja ottaa kyseiset järjestöt osallistumaan yleissopimuksen mukaisten kehityspolitiikkojen toteutukseen. Vammaisjärjestöjen kanssa tulisi neuvotella ja ne tulisi ottaa kaikilla tasoilla mukaan osallistumaan kansainvälisten yhteistyösuunnitelmien, ohjelmien ja projektien kehittämiseen, toteutukseen ja valvontaan kaikilla tasoilla, mukaan lukien Agenda 2030 ja Sendain toimintakehys katastrofiriskien vähentämiseksi vuosina 2015-2030.
- 93.** 34 artiklan 3 kohta on tärkeä komitean jäsenyyttä koskevien kriteerien noudattamisen kannalta. Se edellyttää, että sopimuspuolet kiinnittävät asianmukaista huomiota 4 artiklan 3 kohdassa määritettyyn ehtoon nimittäessään ehdokkaita. Siksi sopimuspuolten tulisi neuvotella tiiviisti vammaisjärjestöjen kanssa ja osallistaa niitä aktiivisesti ennen komitean ehdokkaiden nimittämistä. Käyttöön tulisi ottaa kansallisia oikeudellisia kehyksiä ja menettelyjä, jotta voidaan taata avoimet ja osallistavat osallistumismenettelyt, joissa on mukana vammaisjärjestöjä, sekä huomioida neuvottelun tulokset ja hyödyntää niitä lopullisessa nimityksessä.

V. Toimeenpano kansallisella tasolla

- 94.** Komitea tunnustaa, että sopimuspuolet kohtaavat haasteita toimeenpannessaan vammaisten henkilöiden oikeutta tulla kuulluiksi ja saada osallistua lainsäädännön ja politiikkojen kehittämiseen, toteutukseen ja valvontaan yleissopimuksen toimeenpanemiseksi. Sopimuspuolten tulisi muun muassa ryhtyä seuraaviin toimiin taahtakseen 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan täysimääräisen toimeenpanon:
- a.** Kumota kaikki sellaiset lait, mukaan lukien oikeustoimikelpoisuuden epäävät lait, jotka estävät vammaista henkilöä vammaisuuden tyypistä riippumatta tekemästä tiivistä yhteistyötä tai osallistumasta aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta;
  - b.** Luoda salliva ympäristö vammaisjärjestöjen perustamiselle ja toiminnalle ottamalla käyttöön poliittinen toimintakehys, joka suosii kyseisten järjestöjen perustamista ja pysyvää toimintaa. Tähän kuuluu se, että järjestöille taataan riippumattomuus ja itsemääräämisoikeus valtiosta, riittävien rahoitusmekanismien, kuten julkisen rahoituksen ja kansainvälisen yhteistyön, määrittäminen, toteutus ja saavutettavuus, sekä tuen, kuten teknisen avun, tarjoaminen vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi ja valmiuksien kehittämiseksi;
  - c.** Kieltää kaikki uhkailu, häirintä ja kostotoimet sellaisia henkilöitä tai järjestöjä kohtaan, jotka pyrkivät edistämään oikeuksiaan yleissopimuksen nojalla kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Sopimuspuolten tulisi myös ottaa käyttöön mekanismeja vam-

maisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen suojaamiseksi uhkailulta, häirinnältä ja kostotoimilta, mukaan lukien tilanteet, joissa ne tekevät yhteistyötä komitean tai muiden kansainvälisten elinten ja ihmisoikeusmekanismien kanssa;

- d.** Kannustaa perustamaan vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kattojärjestöjä, jotka koordinoivat ja edustavat jäsentensä toimintaa, sekä erilaisia vammaisia henkilöitä edustavia yksittäisiä järjestöjä, jotta voidaan varmistaa vammaisten henkilöiden, mukaan lukien kaikkein aliedustetuimpina olevien ryhmien, täysimääräinen osallistuminen valvontaprosessiin. Jos sopimuspuolella on vaikeuksia pystyä ottamaan kaikki erilliset vammaisjärjestöt mukaan päätöksentekoprosesseihin, ne voivat ottaa kyseisistä järjestöistä edustajia esimerkiksi pysyviin tai väliaikaisiin työryhmiin, mikäli sitä ei voida tehdä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kattojärjestön tai koalition kautta;
- e.** Ottaa käyttöön lainsäädäntöä ja politiikkoja, joissa tunnustetaan vammaisjärjestöjen oikeus osallistua ja olla mukana, sekä asetuksia, joissa määritetään selkeät käytännöt yhteistyöhön kaikilla vallan ja päätöksenteon tasoilla. Tämän lainsäädännöllisen ja poliittisen toimintakehyksen tulisi mahdollistaa pakollisten julkisten kuulemisten järjestäminen ennen päätösten tekemistä sekä sisältää ehdot, joissa edellytetään selkeitä aikatauluja, neuvottelujen saavutettavuutta sekä velvoitetta tarjota kohtuullista mukautusta ja tukea. Tämä voidaan toteuttaa selkeillä viittauksilla laeissa ja muissa asetuksissa, jotka säätelevät vammaisjärjestöjen edustajien osallistumista ja valintaa;

- f.** Perustaa pysyviä yhteistyömekanismeja vammaisjärjestöjen kanssa, mukaan lukien pyöreän pöydän ryhmiä, osallistavia keskusteluja, julkisia kuulemisia, kyselyjä ja verkkotutkimuksia, kunnioittaen vammaisten henkilöiden monimuotoisuutta ja itsemääräämisoikeutta kohdissa 11, 12 ja 50 määritetyn mukaisesti. Tämä voidaan toteuttaa myös kansallisen neuvoo-antavan lautakunnan muodossa, kuten vammaisjärjestöjä edustavan kansallisen vammaisneuvoston muodossa;
- g.** Taata vammaisten henkilöiden osallistuminen ja tukea sitä vammaisjärjestöjen kautta, jotka edustavat monipuolisesti vammaisten henkilöiden erilaisia taustoja, kuten eri syntyperää ja terveydentilaa, ikää, rotua, sukupuolta ja kieltä sekä kansallista, etnistä tai sosiaalista alkuperää, alkuperäiskansaan kuulumista, seksuaalista suuntautuneisuutta ja sukupuoli-identiteettiä, intersukupuolista vaihtelua, uskonnollista ja poliittista vakauksista, maahanmuuttajastatusta, vammaisuusryhmää tai muuta asemaa;
- h.** Tehdä yhteistyötä vammaisia naisia ja tyttöjä edustavien järjestöjen kanssa ja turvata niiden suora osallistuminen kaikkiin julkisiin päätöksentekoprosesseihin turvallisessa ympäristössä etenkin sellaisten politiikkojen kehittämisessä, jotka liittyvät naisten oikeuksiin, sukupuolten tasa-arvoon ja naisiin kohdistuvaan välivaltaan, seksuaalinen välivalta ja hyväksikäyttö mukaan lukien;
- i.** Neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden, mukaan lukien vammaisten lasten ja naisten, kanssa ja osallistaa heitä aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta julkisten päätöksentekoprosessien suunnitteluun, toimeenpanoon ja valvontaan

kaikilla tasoilla, erityisesti heihin vaikuttavissa asioissa, mukaan lukien riskitilanteet ja humanitaariset hätätilanteet, antamalla heille kohtuullisesti ja realistisesti aikaa kertoa näkemyksensä ja tarjoamalla riittävää rahoitusta ja tukea;

- j.** Rohkaista ja tukea vammaisjärjestöjen tai vammaisten henkilöiden ryhmien perustamista, valmiuksien kehittämistä, rahoitusta ja tehokasta osallistumista, mukaan lukien vammaisten henkilöiden vanhemmat ja perheet tukiroolissaan, kaikilla päätöksenteon tasoilla paikallisesti, kansallisesti, alueellisesti (mukaan lukien alueellisen integraatiojärjestön sisällä) tai kansainvälisesti politiikkojen ja ohjelmien laatimisessa, suunnittelussa, uudistamisessa ja toimeenpanossa;
- k.** Varmistaa, että sopimuspuolten 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan noudattamista valvotaan, ja helpottaa vammaisjärjestöjen johtajuutta kyseisessä valvonnassa;
- l.** Kehittää ja toteuttaa vammaisjärjestöjen kanssa tehokkaita täytäntöönpanomekanismeja sekä merkityksellisiä sanktioita ja oikeuskeinoja sellaisia tilanteita varten, joissa sopimuspuolet eivät noudata 4 artiklan 3 kohdan ja 33 artiklan 3 kohdan mukaisia velvoitteitaan;
- m.** Varmistaa kohtuullisen mukautuksen tarjoaminen ja kaikkien tilojen, materiaalien, kokousten, hakemuspyyntöjen, menettelyjen ja tiedon ja viestinnän saavutettavuus liittyen julkiseen päätöksentekoon, yhteistyöhön ja valvontaan kaikille vammaisille henkilöille, mukaan lukien laitoksissa tai psykiatrisissa sairaaloissa eläville ja henkilöille, joilla on autismi.

- n.** Tarjota vammaisuuteen ja ikään sopivaa apua vammaisten henkilöiden osallistumiseen heitä edustavien järjestöjen kautta julkisiin päätöksenteko-, neuvottelu- ja valvontaprosesseihin. Kehittää strategioita, jotta voidaan varmistaa vammaisten lasten osallistuminen neuvotteluprosesseihin yleissopimuksen toimeenpanemiseksi; strategioiden on oltava osallistavia, lapsiystävällisiä, läpinäkyviä ja kunnioittaa heidän ilmaisun- ja ajatuksenvapauttaan;
- o.** Hoitaa neuvottelut ja menettelyt, joihin kaikki vammaisjärjestöt osallistuvat, avoimesti ja läpinäkyvällä tavalla ja ymmärrettävässä muodossa;
- p.** Varmistaa, että vammaisjärjestöt voivat saada ja/tai hakea rahoitusta ja muita resursseja, kuten hyödyntää verovapauksia ja kansallisia rahapeliarvontoja, kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, mukaan lukien yksityisiltä henkilöiltä ja yrityksiltä, kansalaisyhteiskunnan järjestöiltä, sopimuspuolilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä;
- q.** Varmistaa, että nykyiset neuvottelumenettelyt muilla kuin vammaisuuteen liittyvillä lain osa-alueilla ovat vammaisten henkilöiden saavutettavissa heitä edustavien järjestöjen kautta;
- r.** Neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja osallistaa heitä aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta julkisiin budjetointiprosesseihin, kestävän kehityksen tavoitteiden valvontaan kansallisella tasolla, kansainväliseen päätöksentekoon ja kansainväliseen yhteistyöhön muiden sopimuspuolten kanssa, ja ottaa käyttöön kehityspolitiikkoja, jotka virtaviivaistavat vammaisten henkilöiden oikeuksia ja näkemyksiä toteutettaessa ja valvottaessa Agenda 2030 ohjelmaa kansallisella tasolla;

- s.** Taata, että vammaiset henkilöt voivat osallistua kaikkiin koordinoitikeskuksiin ja mekanismeihin kaikilla hallinnon tasoilla, olla edustettuina niissä ja saavuttaa ne helposti sekä taata heidän yhteistyönsä ja edustuksensa riippumattomissa valvontakehyksissä;
- t.** Edistää ja turvata vammaisten henkilöiden osallistumista ja mukanaoloa heitä edustavien järjestöjen kautta kansainvälisissä ihmisoikeusmekanismeissa alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla;
- u.** Määrittää tiiviissä yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa todennettavat mittarit hyvälle osallistumiselle sekä konkreettiset aikataulut ja vastuut toimeenpanoa ja valvontaa varten. Kyseistä osallistumista voidaan mitata esimerkiksi selventämällä järjestöjen osallistumista lakien muutosehdotusten laatimiseen liittyen, ilmoittamalla kyseisistä järjestöistä tulevien, päätöksentekoprosesseihin osallistuvien edustajien määrä.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi